

אבל "שאת" – לשון נשיאות עוון – ואם לא תיטיב", כלומר: אם לא תיטיב דרכיך הרי שתשא עוונך. (117)

ב. משוקדים, דכתיב: ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה; ואינו מוכרע –

אם: "ובמנורה" היו "ארבעה גביעים" שהיו "משוקדים" [מצויירים] –

ועוד היו בה "כפתוריה ופרחיה".

או: "ובמנורה" – היו – ארבעה גביעים

והיו "משוקדים כפתוריה ופרחיה". (118)

ג. "מחר", דכתיב: ויאמר משה אל יהושע צא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה; ואינו מוכרע –

אם: "צא הלחם בעמלק מחר" –

הרי שנסתפק יוסף איש הוצל האם קדושת אותו מקום כשל פנים או כשל חוץ, וכספיקו של רבי נתן.

ותמהינן: וזי מספקא ליה ליוסף איש הוצל, אם "מפנימה" שייך לראש הפסוק או לסופו?!

והתניא: איסי בן יהודה אומר: חמש מילים במקראות שבתורה אין להן הכרע, היכן לשייך אותם. (116)

נב-ב ואלו הן:

א. "שאת", דכתיב: ויאמר ד' אל קין וגו' הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ. ואינו מוכרע –

אם: "הלוא אם תיטיב" מעשיך, הרי שאז "שאת" לשון סליחה –

"ואם לא תיטיב לפתח – קברך – חטאת רובץ".

או: "הלוא אם תיטיב" מעשיך הרי טוב –

לפסוקי טעמי ובמהרש"א שם; וראה עוד ברש"י בעמוד ב בד"ה ויעלו ובמהרש"א שם, ובתוספות בעמוד ב.

ובמגן אברהם סימן לב ס"ק מ"ה, כתב להוכיח שאין אנו בקיאים בפסוקים, כי הרי "ארור" הוא מחמשת הפסוקים שאין להם הכרע, ואילו לדין הוי תחילת פסוק.

117. וי"ו של "ואם" לא תיטיב, לפירוש זה, יתירה, תוספות ישנים.

118. ביארו התוספות כלל הדבר: אם פירוש המילה משתנה לפי הכרע, אז אנו אומרים שאין לו הכרע, ואם אינו משתנה, הרי הוא נדרש

הכי קאמר ודביר וכו' או דילמא הכי קאמר וכו', וכתב הרב בעל המחבר: ונוסחא נוחה וישרה היא מאד; אמנם רש"י לא גרס כן, ופירשה כמו שנתבאר בפנים.

116. כתב הריטב"א: נראה פירושה, אין להם הכרע מלשון התיבות כל היכא דליכא פסוקא דקראי או הפסק טעמים, דאילו השתא דאיכא פסוקא דקראי והפסק טעמים נתברר ספיקו.

וכן כתב הרא"ש [הובא בהערות על הריטב"א הנדמ"ח הערה 188]: חמש מקראות שאין להם הכרע, פירוש מתוך הכתב, אבל מכי אתא עזרא ופסקינהו יש הכרע מתוך ההפסק. וראה בזה היטב בתוספות חגיגה ו ב ד"ה

אם: "הנך שוכב עם אבותיך — הנה אתה מת שוכב — וקם" והנה אתה קם [רש"י סנהדרין], ומכאן רמז לתחית המתים מן התורה.

או: "הנך שוכב עם אבותיך" —

ולאחר שתשכב "וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ".

הרי למדנו: כי לדעת איסי בן יהודה אין לך אלא חמשה מקראות שאין להם הכרע —

והרי תניא: הוא "יוסף איש הוצל", הוא יוסף הבבלי, הוא "איסי בן יהודה", הוא איסי בן גור אריה, הוא איסי בן גמליאל, הוא איסי בן מהללאל; ומה שמו: איסי בן עקיבא [בפסחים ק"ג ב: עקביה] שמו —

נמצא, כי לדעת יוסף איש הוצל, חמשה מקראות בלבד אין להם הכרע, ואילו כל השאר יש להם הכרע, והאיך נסתפק הוא עצמו בהכרעת מילת "מפנימה"?!

ומשנינן: בדאורייתא ליכא אלא חמש מקראות, אבל בדנביאי — איכא.

ואכתי תמהינן: ובדאורייתא ליכא מקראות שאין להם הכרע לבד מחמשת מקראות הללו?!

והרי "אנכי נצב על ראש הגבעה" היום כדי להתפלל קודם המלחמה. (119)

או: "צא הלחם בעמלק" מיד —

ו"מחר אנכי נצב" להתפלל, אבל היום אי אתה צריך לתפלי.

ד. "ארור", דכתיב: שמעון ולוי אחים, בסודם אל תבוא נפשי, כי באפם הרגו איש וברצונם עיקרו שור ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל; ואין לו הכרע —

אם: "בסודם אל תבוא נפשי", זאת תהיה להם "כי באפם הרגו איש וברצונם עיקרו שור" של שכם שהוא "ארור" מבני כנען הארורים —

ובגלל "אפם כי עז ועברתם כי קשתה", תהיה להם: "אחלקם ביעקב".

או: "וברצונם עיקרו שור" —

ולכן: "ארור אפם".

ה. "וקם", דכתיב: ויאמר ד' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ; ואינו מוכרע —

לפניו ולאחריו.

אלא שנתקשו התוספות במילת "משוקדים", כיון שאין הפירוש משתנה, וראה מה שכתבו בזה.

וב"העמק דבר" [שמות כה לג] כתב: כי אם קאי משוקדים על הכפתורים והפרחים, הרי פירוש המילה הוא: מצויירים; ואם קאי על הגביעים, יש לפרשה מלשון שקדים, קצרים

מלמטה ורחבים מלמעלה, אך לא כגביעים שהם פתוחים מלמעלה אלא כשקד המתעגל וסתום מלמעלה.

119. וכדכתיב: היערוך שועך [תפלתך, תרגום] לא בצר, תוספות.

וכדאמר בגמרא סנהדרין מד ב: "היערוך שועך לא בצר [וכל מאמצי כח", כך היו אומרים

ליה, אבל לאיסי בן יהודה פשיטא ליה מה היא הכרעת הפסוק, [ומיהו אנו אין יודעים מה היא הכרעתו].

מתניתין:

פתחיהן של שתי הפרוכות שהיו בין הקודש וקודש הקדשים [לדעת חכמים כמבואר לעיל במשנה], לא היו מכוונים זה כנגד זה, שאילו כן היו העומדים בהיכל יכולים לראות לפני ולפנים.

ולא רצו חכמים שתהינה הפרוכות סגורות, ויהא הכהן הגדול מגביהן בשעה שנכנס, שהרי אין ידיו פנויות כדי להגביהן [מאירי]; ולפיכך —

הפרוכת ההחיצונה היתה ביום הכפורים (121)

והא איכא הא דבעי רב חסדא: כתיב: ויכתוב משה את כל דברי ה' וישכם בבוקר — בחמשה בסיון קודם מתן תורה — ויבן מזבח. וישלח את נערי בני ישראל [הבכורות] ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים.

ומיבעי ליה לרב חסדא:

האם: "פרים" אינו שייך אלא לסיפא דקרא, והכי קאמר: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות מן הכבשים, ויזבחו זבחים שלמים [לה'] מן הפרים.

או דילמא: "פרים" על כל הפסוק הוא עולה, ואידי [העולות] ואידי [השלמים] שניהם מן הפרים היו. (120)

ומשנינן: לרב חסדא לחודיה הוא דמספקא

ב. בגמרא חגיגה ו ב איתא על ספיקו של רב חסדא:

למאי נפקא מינה, והרי מאי דהוה הוה [תוספות, וראה מה שכתב מהרש"א כאן]!

מר זוטרא אמר: לפיפוק טעמים בנגינות, אם תאמר שני מינין היו, צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באתנחתא כמו שאנו קורין אותו או בזקף קטן טעם שמפסיק הדיבור ממה שלאחריו, ואם מין אחד היה, צריך אתה לקרותו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין כגון פשטא או רביע [רש"י, וראה רש"י כאן].

רב אחא בריה דרבא אמר: לאומר: הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר

מאי: פרים הוו או כבשים הוו.

121. כן מבואר בסדר העבודה לר"י בן נחמיה"ש בשם הרא"ש, ובשאר ימות השנה היה סתום כדי שלא יזונו מן אויר שבין שתי

חבריו לאיוב: כלום הקדמת שועך לא בצר עד לא באה הצרה, אם היית עושה כן, היו הכל מאמצים את כחך, רש"י] אמר רבי אלעזר: לעולם יקדים אדם תפילה לצרה וכו'.

120. א. בגמרא חגיגה ו א, נחלקו תנאים, אם אותן עולות שהקריבו היו עולת תמיד או עולת ראייה.

וכתבו התוספות שם עמוד ב ד"ה אידי: "אידי ואידי פרים הוו, כמאן דאמר: עולת ראייה הוא, ואפילו למאן דאמר עולת תמיד, קודם מתן תורה היתה של פרים והדר אישתנו".

ויש מי שפירש: כי מה שאמרו בגמרא, כי אם לא היו פרים הרי שהיו כבשים, ולכאורה זאת מנין לנו שהיו כבשים ולא מין אחר; אלא שיש לומר, כי בהא גופא נסתפק רב חסדא: אם אף קודם מתן תורה היה דין התמיד שיהיה מן הכבשים, או שניתנה תורה ונתחדשה הלכה; אלא שמדברי התוספות הנזכרים אין נראה כן.

באמצע בית קדשי הקדשים, ומסביבו נותרו עשר אמות לכל רוח⁽¹²⁴⁾, ומעשה נס היה ש"מקום ארון אינו מן המידה".

שתי טבעות היו בצפון הארון, ושתי טבעות בדרומו, ובתוכם היו קבועים הבדים שהיו נושאים את הארון בהם, ראשיהם האחד למערב והשני למזרח, ובין שניהם אמתים וחצי של אורך הארון.

הבדים בולטים היו מן הארון ומגיעים עד הפרוכת שהיתה בבית ראשון באמצע האמה טרקסין; [יש אומרים – מאירי – שהיתה מצידה הפנימי של המחיצה, ויש אומרים – רמב"ם – מצידה החיצוני של המחיצה].

הגיע לצפון ונכנס בפיתחה הצפוני של הפרוכת הפנימית לתוך חלל בית קדשי הקדשים, והופך מיד **פניו לדרום** כדי שתהא ימינו לצד הארון שממערב לפרוכת [רא"ש בסדר העבודה] –

פרופה [מחוברת לעצמה] **מן הדרום**, כלומר: כפולה היתה בצד דרום כלפי חוץ לכוון ההיכל, ונאחזת בפרוכת בצידה החיצוני בקרס של זהב [קרסי זהב" מתורגם: "פורפין דדהב"] כדי להיות פתוחה ועומדת⁽¹²²⁾ [נתבאר על פי רש"י שבת סה א ד"ה פורפת, ורש"י כאן כהבנת הרש"ש, וראה תויו"ט] –

והפרוכת הפנימית היתה **פרופה מן הצפון**.

והכהן הגדול היה נכנס – כשגחלים וקטורת בידיו – בפיתחה הדרומי של הפרוכת החיצונה, ומהלך **ביניהן** באמה שבין הפרוכות, ודוחק באצילי ידיו את הפרוכות שלא יישרפו [ירושלמי], **עד שמגיע לצפון** הבית, לפיתחו של קודש הקדשים.⁽¹²³⁾

מידת בית קדשי הקדשים היתה עשרים על עשרים אמה, והארון היה אורכו אמתים וחצי ורחבו אמה וחצי, והיה עומד בבית ראשון – אורך הארון לרוחב הבית –

שראילו היה נכנס מן הדרום היה הולך שמאלו כלפי ארון, ולפיכך נכנס דרך צפון כדי שיהא ימינו כלפי ארון, וגם כשיוצא כך הוא יוצא דרך כניסתו וימינו כלפי ארון, **ריב"א**.

124. נתבאר על פי גמרא בא בתרא צט א, וכשיטת רש"י [יומא כא א ד"ה מקום, ובמגילה י ב ד"ה אינו].

יש חולקים: שיטת הרמב"ם [בית הבחירה ד א] והרשב"ם [בבא בתרא צט א ד"ה ארון]. כי הארון היה עומד במערב בית קדשי הקדשים; ושיטת התוספות [בבא בתרא כה א ד"ה וצבא] כי הארון היה עומד במזרחו, וראה תוספות יום טוב [כאן, ובבבא בתרא ב ט].

הפרוכות שהוא ספק קודש הקדשים. ולשון הרמב"ם [עבודת יום הכפורים ד א] שכתב: "מהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקודש הקדשים **מוצא** הפרוכת פרופה" משמע קצת, שלא היתה פרופה אלא באותו יום.

122. בתוספות רי"ד הקשה על פירוש רש"י שמפרש שהיתה פתוחה: ואינו נראה לי, שאין זה דרך צניעות להיות הפתח פתוח, וכל הכהנים הנכנסים בהיכל יציעו ויראו בית קדשי הקדשים; ועל כן פירש "פרופה" באופן אחר.

123. ואף לדעת רבי יוסי שלא היתה אלא פרוכת אחת, היה הפתח בצפון, רש"י לעיל נא ב. והטעם שהיה הפתח בצפון כתב הריטב"א:

ומהלך (125) לשמאלו עם הפרוכת, כלומר: כשהפרוכת לשמאלו [שהרי פניו היו לדרום והפרוכת במזרח], עד שהוא מגיע לארון.

הגיע לארון, היה עומד מול הארון (126)

ונתן את המחתה ובה הגחלים — בין שני הבדים. (127)

צבר את הקטורת מתוך חפניו על גבי גחלים שבמחתה (128), ונתמלא היה ממתין עד

125. בפסקי הרי"ד כתב: שהיה מהלך עשר אמות.

ומבואר, שהיה נותן בבית המקדש השני דוקא כנגד מקום אמצע הארון, ולא היה יכול לנטות אמה ורבע לכל צד מהמרכז [שהארון היה רחב אמתיים וחצי]; וראה במשנה לקמן נג ב, בהערות, כי לענין הזאות שעל הפרוכת כנגד מקום הארון, שיטת רש"י, כי היה מזה שלא כנגד אמצע הארון אלא אמה ורבע מן המרכז לצד דרום; ולשיטתו לכאורה לא היה צריך להלך עשר אמות רק במקדש הראשון שמקום ארון אינו מן המידה, אבל בבית המקדש השני דיו שיהלך שמונה אמות ושלשת רבעי האמה.

126. כן מבואר מן המשנה לקמן נג ב, גבי הזאות: ועמד בשעת הזאות הדם במקום שעמד בהקטרת הקטורת, והיינו בין הבדים, גבורת ארי.

127. כתב הרמב"ם [עבודת יום הכפורים א ז]: "ומפי השמועה למדו חכמים שאין נותן הקטורת אלא בקודש הקדשים לפני הארון, שנאמר: ונתן את הקטורת לפני ד'".

וביאר בקונטרס למרן רי"ז הלוי: דהרי כבר כתיב: ולקח מלוא המחתה גחלי אש מעל המזבח ומלוא חפניו קטורת סמים דקה והביא מבית לפרוכת, ומהו זה דכתיב עוד פעם "לפני ד'", אלא ללמד שתהא ההקטרה לפני הארון דוקא.

ובספר "משמר הלוי" [זבחים סימן עא] הביא דברי הרמב"ן בפרשת כי תשא [ל לן] על הפסוק: "ושחקת ממנה הדק ונתת ממנה לפני

העדות באהל מועד אשר אועד לך שמה", שכתב: יתכן שנפרש, שהזכיר הכתוב בכאן כל מעשה הקטורת, אמר שיקטיר ממנה לפני העדות בקודש הקדשים והוא קטורת של יום הכפורים, ויקטיר ממנה באהל מועד בכל יום, ואשר אועד לך שמה יחזור על העדות.

ובקריית ספר [עבודת יום הכפורים פרק ד] כתב מקור לדין זה: "דכתיב: ונתן את הקטורת על האש לפני ד' וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות, דמשמע: מיד שנותן הקטורת מכסה את הכפורת, והיינו מבין שני בדי ארון".

ובגבורת ארי במלואים כאן, הקשה לדעת רבי יהודה במנחות כז ב, כי רק על ביאה מול פני הכפורת ממש איכא חיוב מיתה, אם כן, האיך הותר אצלו חיוב מיתה, כיון דלא כתיב בקרא שיתננו בין הבדים?!

ומרן רי"ז הלוי תמה על זה, דהא מבואר ברמב"ם דמפי השמועה למדו, כי שם מקומו.

ויש מי שהעיר, דמכל מקום יקשה, דהא משמע מן המשנה לקמן נג ב שהביא הגבורת ארי שם, שהיה עומד בעצמו בין הבדים [כדלעיל הערה 126], וזאת למה לי?! יעמוד מחוץ לבין הבדים ויתננו בין הבדים, כדי שלא יעבור על ביאה מול פני הכפורת.

128. כתב הריטב"א בריש פירקין: היה נותן את הקטורת על המחתה ולא היה צובר את הגחלים על הארץ, "ובתוספות [ראה היטב תוספות ישנים ריש פירקין] פירשו הטעם: דבהקטרה שעל מזבח הזהב שהיה המזבח טוב להקטיר עליו, היה מערה הגחלים על טהרו של מזבח ומקטיר עליהם, אבל הכא דליכא מזבח, לא הוה נאה

מה היה מתפלל] בבית החיצון הוא ההיכל, ולא היה מאריך שם בתפלתו, כדי שלא להבעית [להפחיד] את ישראל —

לפי שאילו היה מתאחר, היו מפחדין שמא אירעו מיתה, כי הרבה כהנים גדולים היו מתים בקודש הקדשים⁽¹³¹⁾ אם לא היו ראויין, או אם שינו מעשה הקטורת.

הלוא תראה אמרו יתברך לאהרן [ויקרא טז ב]: ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית

שנתמלא [רמב"ם] כל הבית כולו עשן.⁽¹²⁹⁾

יצא⁽¹³⁰⁾ ובא לו בדרך כניסתו [באותו אופן שנכנס], כלומר: לא היה מיסב את פניו מן הארון כדי לצאת, אלא חוזר לאחוריו כשפניו לדרום לעבר הארון כדרך שהיו פניו בכניסתו, עד שהיה יוצא מן הפתח שבצפון, והולך בין הפרוכות עד הפתח שבדרום, ויוצא להיכל.

והיה מתפלל תפילה קצרה [בגמרא מפרש

מעשיו, ואם לא כסה ענן הקטורת היה יודע שהוא מת, שנאמר וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות, נמצאת אומר, שכהן גדול וכל ישראל מרתיתים בשעה שכהן גדול נכנס לפני ולפנים עד שהיה יוצא משם בשלום, כיון שהיה יוצא, היתה שמחה גדולה בישראל שנתקבל ברצון, שנאמר קטורת ושמן ישמח לב וכו' וקטרת אלו ישראל שהיו רואין ענן הקטורת שהיה מתמר ועולה והיו ישראל שמחין.

130. כתב הרא"ש בסדר עבודת יום הכפורים: בסדר "אתה כוננתה" כתוב: "טמטם עיניו ויצא" [כלומר: שהיה צריך לסגור את עיניו שלא יזונו מן הקודש], ואין זה בגמרא, אדרבה מתוך הירושלמי משמע שאין צריך.

פירוש: דאיתא בירושלמי [יומא ה ג]: עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון, משניטל הארון היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא [ספר "סדר העבודה"].

וראה מה שהביא בזה בספר "סדר יומא" עמוד קנו הערה קמב.

131. כן הוא ברמב"ם בפירוש המשנה, וברש"ש תמה על זה שימות בבית קדשי הקדשים, ראה שם; ואמנם ברמב"ם בהלכות

להקטיר בקרקע, ולפיכך היה מקטיר על המחטה, וכדאשכחן גבי נדב ואביהוא: ויקחו איש מחתתו ויתנו בהן אש וישמו עליהם קטורת".

אמנם בתוספות הרא"ש לעיל מד ב, מבואר, כי צריך הקטרה בכלי שרת, והמחטה כלי שרת היתה.

129. לשון הרמב"ם [עבודת יום הכפורים פרק ד]: וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן; וכתב בקרית ספר: דכתיב: "וכסה ענן הקטורת את הכפורת" והדר יוצא "ולקח מדם הפר", וכיון דכתיב: "וכסה ענן הקטורת את הכפורת", משמע דנתמלא הבית כולו עשן, דאי לאו הכי אינו מכסה ענן הקטורת את הכפורת דעשן עולה למעלה.

וראה בקונטרס למרן רי"ז הלוי, שהאריך בביאור הענין שצריך להמתין עד שיתמלא הבית כולו עשן.

וב"משמר הלוי" הביא מ מדרש תנחומא סוף תצוה: ועשית מזבח מקטר קטורת, זה שאמר הכתוב: שמן וקטרת ישמח לב וכו', בשעה שהיה כהן גדול וכו' מה כתיב שם: ונתן את הקטורת לפני ה' וכסה ענן הקטורת, מהו "וכסה" לשון מחילה הוא וכו', וכשהיה ענן הקטורת מתמר ועולה ופונה למעלה ונעשה כאשכול, היה יודע שנתכפר לישראל ושנתקבלו

נגנזה עמו צנצנת המן, שנצטוה משה ואמר לאהרן: קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם [שמות טז לג].

וכן נגנזה צלוחית שמן המשחה, שנים עשר לוגין של שמן המשחה שעשה משה למשוח בו את המשכן ואת כליו, וממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, וכולו קיים לעתיד לבוא כמו שנאמר: ואל בני ישראל תדבר לאמר, שמן משחת קודש יהיה זה לי "לדורותיכם" [שמות ל לא; הוריות יא ב].

וכן נגנזו מקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, שנאמר אחר מחלוקת קורח ועדתו: דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאיהם לבית אבותם שנים עשר מטות וגו'. ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי וגו'. והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח וגו'. ויהי ממחרת וגו' והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים [במדבר טז]. (134)

לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון "ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת" [רמב"ם בפירושו המשניות]. (132)

גמרא:

והוינן בה: במאי עסקינן, באיזה מקדש מדברת משנתנו, האם בבית המקדש הראשון או השני?!

אילימא במקדש ראשון, הרי שנינו במשנה שהיו שם שתי פרוכות, ומי הוה פרוכת במקדש ראשון, והרי אמה טרקסין היתה שם, [רש"י; וראה הערה (133)]?!

אלא תאמר, כי במקדש שני מדברת המשנה, והרי מי הוה ארון בבית המקדש השני, ואיך שנינו: עד שהוא מגיע "לארון"?!

והרי תניא שלא היה שם ארון:

דתניא: משנגנזו ארון:

היתה שם; וגם מגוף פירושו משמע שכן היו גורסים; [ומיהו רבינו אליקים לקמן נד א, הביא דברי הגמרא כאן בגירסת "מי הוה פרוכות", ראה שם היטב].

וראה לקמן נד א, בכרייתא שהובאה שם, כי בלשון הכרייתא נקראת המחיצה שעל ה"אמה טרקסין" פרוכת; וראה מה שנתבאר שם בהערות.

ב. לשון רש"י שכתב: "אמה טרקסין הוה" אינו בדוקא, כי אף הפרכות שבבית המקדש השני היו נקראים "אמה טרקסין", שהרי משנה שלימה שנינו במדות [הובאה לעיל בעמוד א]: ואמה טרקסין, והמשנה על בית שני מדברת.

134. הקשו בתוספות ישנים: למה מזכיר "פרחיה", והלא כבר גמלו ונעשו שקדים?!

[עבודת יום הכפורים ד סוף א] כתב: שמא יאמרו מת בהיכל.

132. ראה דברי התנחומא שהובאו בהערה 129 לעיל.

133. א. גירסת הגמרות שלנו: מי הוה פרוכת ודאי משובשת, שהרי פתח בלשון רבים [הוין] וסיים ביחיד [פרוכת].

ובפירושו המשניות להרמב"ם מוכח שקושיית הגמרא היתה: וכי היו שתי פרוכות, והלא לא היתה שם אלא פרוכת אחת [באמצע הכותל נגד הארון], ולדעתו הגירסא: מי הוה פרוכות או פרוכות.

אך בפירושו רבינו אליקים הגירסא: מי הוה פרוכת, ופירשה כרש"י, והלא אמה טרקסין

ואבותיך⁽¹³⁵⁾, והיה חושש יאשיהו שמא יגלה הארון עמם לבבל [רש"י], כי כיון שהן גולין אף ארון גולה עמהן [רא"ל] – ולפיכך גנזו.

שכך נאמר שיאשיהו גנזו:

ויאמר – יאשיהו – ללויים המבינים לכל ישראל [המלמדים את העם] הקדושים לה':

תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, כי אין לכם משא בכתף [אם גולה עמכם, שוב אינכם מחזירין אותו בכתפיקם], עתה עבדו את ה' אלהיכם בשיר ואת עמו ישראל לשחוט ולהפשיט פסחיהן [נתבאר על פי רש"י הוריות יב א ובדברי הימים, ותרגום שם] –

ועל כרחנו מה שאמר "תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה" לגניזה נתכוין יאשיהו, שהרי כבר היה שם הארון.⁽¹³⁶⁾

ואמר רבי אלעזר מקור לכל אלו הדברים שנזכרו שנגנזו עם הארון [רש"י הוריות יב א]:

וכתיב שם: ויאמר ה' אל משה, השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי וגו'.

וכן גנזו ארגזו ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל, כשנלחמו ישראל בפלשתים בימי עלי הכהן, לקחו עמם למלחמה את הארון ממשכן שילה, ונשבה הארון ביד פלשתים, וכבדה עליהם מאד יד ד' והיתה מהומת מות בכל העיר שם היה הארון, והחליטו לשולחו למקומו ועמו ארגזו ובו כלי זהב דורון לאלקי ישראל.

ומנין שנגנזו הארגז עם הארון, שנאמר: ו[את] כלי הזהב אשר השיבותם לו אשם, תשימו בארגזו "מצדו" ושלתתם אותו והלך; הרי שהיה עומד הארגז אצל הארון, וממילא משמע שכשנגנזו הארון נגנזו אף הוא עמו [רש"י]; ולקמן מבארת הגמרא מנין היו יודעים על שאר הדברים שנגנזו עמו].

ומי גנזו לארון? יאשיהו גנזו.

ומה ראה שנגנזו? הואיל וראה שכתוב בתורה: יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה

קרא מקרא זה; ותיצו המפרשים: שהיה הספר נגלל על פסוק זה [מהרש"א הוריות יב ב].

136. א. אין זה פשוטו של מקרא, אלא: שהעבירו מנשה ואמון את הארון ושימו תחתיו פסיליהם, לפיכך צוה יאשיהו להושיבו וליתן את הארון במקומו אשר בנה שלמה. ומה שאמר: אין לכם משא בכתף: טענה אחרת היא, שאמר להם: אין לכם שום טורח משא בכתף מכל כלי בית ד' שתוכלו לומר, משום טורח משא בכתף אין אנו יכולים לעבוד

ותירצו: כי מקצת הפרחים נשארו שלא גמלו שקדים ונשארו פרחים, וכן כתב הריטב"א בשם ר"י.

135. פירוש, דכתיב בדברי הימים באותו פרק שצוה יאשיהו לגנזו את הארון: ויגד שפן הסופר למלך לאמר, ספר נתן לי חלקיהו הכהן, ויקרא בו שפן לפני המלך. ויהי כשמוע המלך את דברי התורה ויקרע את בגדיו; והיינו שקרא לפניו את התוכחה שכתוב בה הפסוק הזה. ואם תאמר, וכי מקודם שנמצא ספר הזה לא

שנינו במשנה: **צבר את הקטורת על גבי גחלים:**

בברייתא לעיל מט ב גרסינן:

וצוברה — לקטורת שבתוך חפניו על גבי הגחלים — כדי שיהא עשנה שוהה לבוא, ויש אומרים: מפזרה — על גבי הגחלים — כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא; ומאחר שבמשנתנו שנינו: "צבר" את הקטורת על גבי גחלים —

תנן כמאן דאמר: צוברה לקטורת על גבי גחלים!

תני ברייתא חדא בסדר צבירת הקטורת על המחיתה: **צוברה** מתחיל לצבור את הקטורת, מאותו צד של המחיתה שהוא **פנימה** ביחס לפנים בית קדשי הקדשים, **שהיא** [אותו צד של המחיתה] **חוצה לו** חיצונית ביחס לכהן, כלומר: רחוקה ממנו.

שהרי הכהן הגדול עומד אחוריו אל הפרוכת ופניו כלפי הארון, והמחיתה לפניו, נמצא ראשה האחד של המחיתה רחוק ממנו לצד פנים של קודש הקדשים, ומאותו ראש הוא מתחיל להשים את הקטורת, ומושך את ידו

צנצנת המן — **אתיא**: מדכתיב, קח צנצנת אחת ותן "שמה" מלוא העומר מן, מ"שמה" האמור בארון: אשר אועד לך שמה. (137)

וצלוחית שמן המשחה — **אתיא**: "דורות" האמור בצלוחית שמן המשחה [שמן משחת קודש יהיה זה לי "לדורותיכם"], מ"דורות" האמור בצנצנת המן [ותן שמה מלוא העומר מן למשמרת "לדורותיכם"].

ומקלו של אהרן **אתיא** מדכתיב ביה: ל"משמרת" לאות לבני מרי, וכתוב בצנצנת המן: ותן שמה מלוא העומר מן ל"משמרת" לדורותיכם.

הרי למדנו שכבר נגזו הארון בימי יאשיהו, ולא משכחת לה בבית שני "מגיע לארון"; ואם כן באיזה מקדש עסקינן?!

ומשנינן: **לעולם במקדש שני** מיירי מתנייתין; ומאי "הגיע לארון" — הגיע למקום ארון.

ואכתי תמהינן: והא קתני במשנתנו: **נתן את המחיתה "בין שני הבדים"**, והרי לא היו לא ארון ולא בדים בבית שני?!

ומפרשינן: **אימא: כבין שני הבדים**, כאילו היו שם ונתנו ביניהן.

את ד' ועמו, לפיכך: מעתה עבדו וכו' [רש"י בדברי הימים].

ב. כתב הרמב"ם [בית הבחירה ד א]: בעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב, בנה מקום לגנוז בו את הארון למטה, במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה, שנאמר: ויאמר ללויים וכו' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה וכו'. 137. לשון רש"י בהוריות יב א: מה ארון נגזו

אף צנצנת המן נגזו.

ובגבורת ארי [מלואים] הקשה עליו: וקשה לי לומר, דאתיא גזירה שוה על מה שיהיה לאחר מכן דורות הרבה.

ונראה לי: דעיקר גזירה שוה אתיא שיהיו כל אלו מונחים אצל הארון, וכיון דידעינן בגזירה שוה שאצלו היו מונחים, ממילא שמע מינה, שכשנגזר ארון נגזו עמו, כדאמרינן גבי ארגז, וראה עוד שם.

לעבר גופו, [וראה הערה (138)].

ותניא אידך ברייתא, שהסדר הפוך: **צובר** מתחיל לצבור את הקטורת, מאותו צד של המחטה שהוא **חוצה** ביחס לבית קדשי הקדשים, **שהיא** [אותו צד של המחטה] **פנימה לו** פנימית ביחס אליו, כלומר: קרובה אליו.

אמר אביי: שתי ברייתות אלו: **תנאי היא** שנחלקו בה, ומי ששנה זו לא שנה זו.

ואמר עוד אביי: **מסתברא כמאן דאמר: פנימה שהיא חוצה לו!**

דתנן: מלמדיו אותו את הכהן שזכה בהקטרת הקטורת של כל ימות השנה: **הזוהר שלא תתחיל מפניך שמא תכוה**, כי הקטורת שצברת לצדך בוערת תמיד, וזרועך המתפשט והולך נכוה בתימור העולה [רש"י]. (139)

כתיב בפרשת אחרי מות: וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימותו. ויאמר ה' אל משה, דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרוכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות, כי בענן אראה על הכפורת. בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו'.

ולקח מלא המחטה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטורת סמים דקה והביא מבית לפרוכת. ונתן את הקטרת על האש לפני ה', וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות.

ולקח מדם הפר והזה באצבעו. ושחט את שער החטאת אשר לעם. וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם בתוך טומאותם

תנו רבנן:

ב. כתב בשפת אמת על עיקר פירושו של רש"י [והמאירי]: אבל הרמב"ם נראה שמפרש, שהניח הקטורת רק במקום אחד, אלא דלפי ברייתא אחת הניח את הקטורת סמוך לארון, ולפי ברייתא שניה הניחה סמוך אליו; וכן משמע באמת, כי למאן דאמר "צובר" לא היה שם שום פיזור, וראה עוד שם. וראה מה שהביא בכל זה בספר "סדר יומא" עמוד קנד הערה קלו.

139. תמהו התוספות: והרי כיון שתנאים נחלקו בדבר, מה שייך להביא מן המשנה ראייה לאחד מהם, והרי אפשר כי אותה משנה כאותו תנא הסובר: פנימה שהיא חוצה לו; ותירצו בתירוץ שני: כי הברייתות בהם נחלקו התנאים לא נשנו

138. א. כתב המאירי: בגמרא נחלקו מהיכן הוא מתחיל לצבור את הקטורת:

מהם שאמר: חוצה לבית שהוא פנימה לו, כלומר: מתחיל בצד שלפניו, והולך לו מעט מעט עד שצבר עד קצה הפנימי של מחטה, שלא להעביר על הגחלים אלא לצבור עליהם ראשון ראשון [כלומר: כדי שלא להעביר על המצוות, שיח יצחק].

ומהם שאמר בהיפך: שמתחיל בקצה פנימי של מחטה, שאם יצבור תחילה כלפי עצמו, כשהולך אחר כך לצבור לפניו, כבר עלו שביבים מן הקצה הראשון מצד הקטורת, ויכוה זרועו, עד שאמרו: שמלמדים היו לו, אל תתחיל [מפניך] שמא תכוה, וכן הלכה וזו אחת מן העבודות הקשות שבמקדש.